

ства федеральных органов власти, но и для органов управления на отраслевом и региональном уровне, на уровне отдельных хозяйственных субъектов, решающих аналогичные задачи по оптимизации структуры подотчетных им хозяйственных систем. Универсальный характер предложенной методологии исследования структурных сдвигов открывает возможность ее эффективного применения по самому широкому спектру белорусской и российской экономики.

**М. А. Залески**

## **ТРАНСФАРМАЦЫЯ ГАНДЛЁВЫХ АДНОСІН БЕЛАРУСІ І ЗША**

Дастаткова зазірнуць у айчынныя статыстычныя даведнікі, каб зразумець – ЗША істотны, але не галоўны партнёр нашай краіны ў міжнародных эканамічных дачыненнях (табл. 1).

*Табліца 1*

### **Аб'ёмы экспарту і імпарту Беларусі па краінах – асноўных гандлёвых партнёрах\***

Экспарт (студзень – май 2006 г., млн дол. ЗША)			Імпарт (студзень – май 2006 г., млн дол. ЗША)		
Разам		7511,2	Разам		8278,7
1	Расія	2462,3	1	Расія	5103,7
2	Галандыя	1549,5	2	Германія	533,5
3	Брытанія	622,7	3	Украіна	406,7
4	Украіна	407,3	4	Польшча	284
5	Польшча	374,9	5	Кітай	171,3
6	Германія	332	6	Італія	166,3
7	Швецыя	173,2	7	Бразілія	97,9
8	Літва	163,2	8	ЗША	88,5
9	ЗША	158			

\*Крыніца. Міністэрства статыстыкі і аналізу Рэспублікі Беларусь, разлікі аўтара.

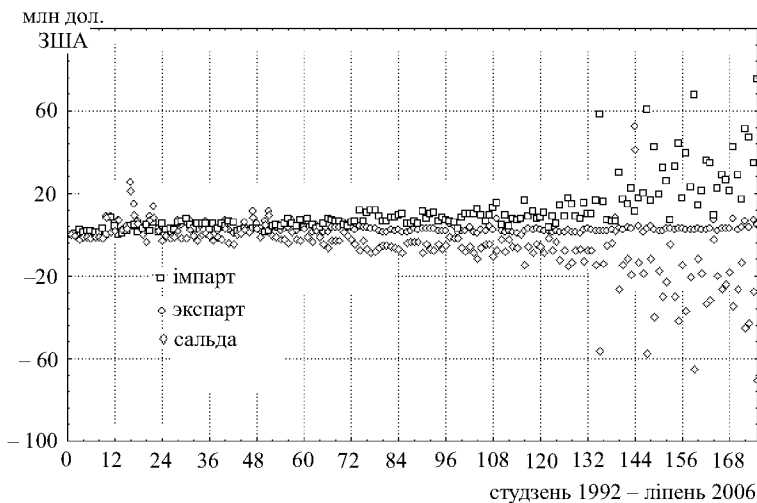
Калі ж паглядзець на сітуацыю з амерыканскага боку, здаецца, што на фоне іхняга знешняга гандлю пра Беларусь і гаворку няма чаго весці. І было б гэта праўдай, каб сучасны свет не зрабіўся так фінансавы і тэхналагічны знітаваны, што разважанні пра «малыя эканомікі» робяцца хіба што рытарычнай формулай.

Істотна ж тое, што ў глабальнай эканоміцы валюта ЗША мае выключнае значэнне, а гаспадарка ЗША з'яўляецца пакуль што найбуйнейшым спажывцом тавараў і паслуг у свеце. Рытм існавання гэтай сістэмы задаецца, у асноўным, яе апірышчам. Відавочна, што інтарэс звышдзяржавы да тавараў і паслуг з нейкай іншай часткі свету можа быць крытэрыем, скарыстаўшыся мовай камп'ютэршчыкаў, «апаратнай і праграмавай сумяшчальнасці», урэшце – рэальнага ўзроўню рынкавасці аб'екта амерыканскай зацікаўленасці.

З іншага боку, прыклад Беларусі сведчыць, што спецыфічнае стаўленне да абрання тэмпу і шляхоў трансфармацыі савецкай эканомікі ў нешта іншае не наканавана катастрафічна, а таму патрабуе прагматычнага аналізу.

#### 1. Зыходныя даныя і гіпотэзы.

Айчынная статыстыка традыцыйна падае звесткі пра аб'ёмы экспарту і імпарту палкам за перыяд альбо ў працэнтах да пэўнай даты. Калі ж трэба праверыць сапраўднасць дапушчэння, паводле якога існуюць асаблівасці ў шэрагах даных пра гандаль таварамі паміж нашым краем і ЗША і тыя асаблівасці трапляюцца праз пэўныя прамежкі часу, то мы павінны мець супаставімую інфармацыю за дастаткова працяглы час. Патрэбны нам шэраг паказчыкаў агульнадаступны на сайце <http://www.census.gov> (рыс.1).



Рыс. 1. Гандаль таварамі (імпарт, экспарт і гандлёвы баланс) ЗША і Беларуссю  
Крыніца. Data Dissemination Branch, U.S. Census Bureau, разлікі аўтара.

Мы маем на мэце вызначыць прыроду гэтых шэрагаў і зрабіць іх прыдатнымі дзеля прагназіравання бліжэйшай будучыні паводле наяўных паказчыкаў. Абедзве мэты вымагаюць фармальнага апісання і пабудовы, няхай сабе нескладанай, мадэлі. Дзеля таго кожны з шэрагаў мы разгледзім паасобку, зафіксуем адметныя паказчыкі, разам з тым паспрабуем знайсці фактары інтэрвенцый. Потым вылучым трэнд, сезонную кампаненту і выпадковыя эфекты. Усё гэта будзе зроблена з дапамогай стандартнага прадукту STATISTICA<sup>1</sup>.

## 2. Аналіз шэрагаў даных.

Візуальна пры разглядзе на рыс. 1 дынамікі экспарту, імпарту заўважым некалькі паказчыкаў, істотна адрозных ад агульнай тэндэнцыі, баланс якой вызначаецца адным бокам – імпартам беларускіх тавараў<sup>2</sup>. Выключэнне складае снежань 2003 г., калі амерыканскі экспарт склаў 52,6 млн дол. супраць 2,8 у лістападзе і 4,1 у студзені. Неардынарныя паказчыкі беларускага імпарту прыпадаюць на сакавік 2003, 2004 і 2005 гг., калі яны ўтрая перавышалі вынікі адпаведных папярэдніх і наступных месяцаў. Зацікаўленыя могуць па газетах удакладніць, што ж адбылося ў гэтыя месяцы.

За выключэннем згаданых выпадкаў шэрагі даных выразна дэманструюць адметныя тэндэнцыі і пэўную рэгулярнасць. Відавочным з'яўляецца рост беларускага імпарту ў параўнанні са стабільнасцю амерыканскага экспарту. Статыстычна заўважныя дзве рэчы: устойлівае змяненне амерыканскага сальда са станоўчага на адмоўнае пасля 1994 г. і цыкл кан'юнктуры 1997–2004 гг. Але варта замяціць, што апошні вынік утварыўся не дзеля двухбаковых адносін, а пад агульным уплывам глабалізацыі (рыс. 2).

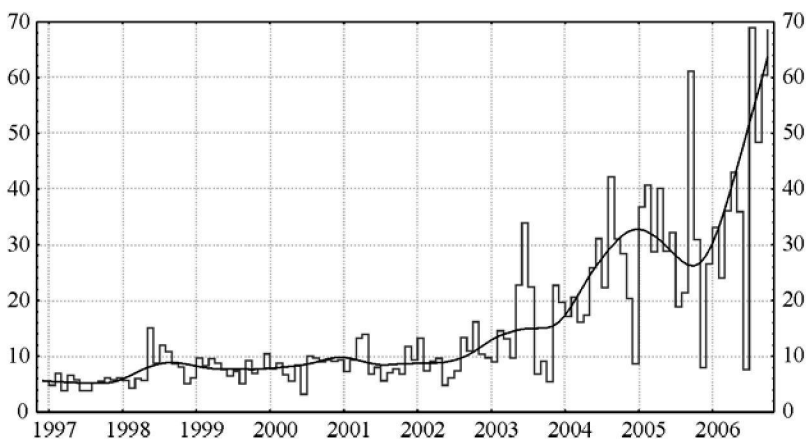
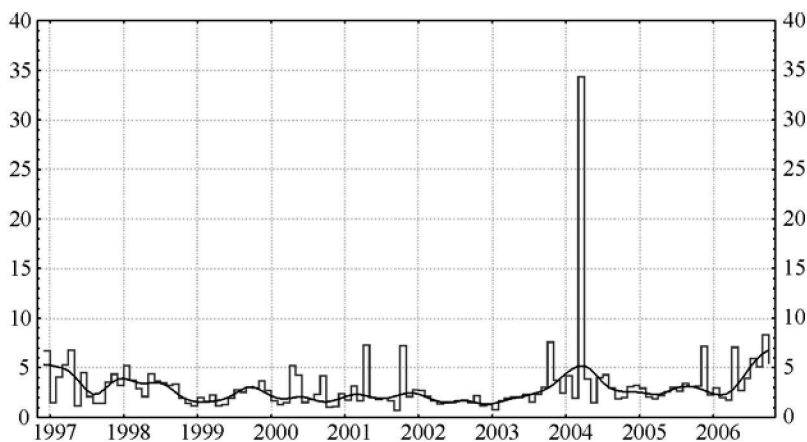
Адрозненні ў тыпах эканомік выявіліся абсалютна выразна падчас разгляду сезонных ваганняў (рыс. 3). Паколькі мы маем штомесячныя даныя пра імпарт і экспарт за 14 з паловай гадоў, то на рыс. 2 добра відаць, што абодвум шэрагам уласцівы ўстойлівы трэнд, які ўзрастае з цягам часу. Разам з тым відавочныя пэўныя «хвалі» і выступы на трэндзе. З улікам істотных адрозненняў тых выступаў у нас былі падставы лічыць, што яны ўва многім сфарміраваныя не сезоннымі чыннікамі, а выпадковымі.

Сапраўды, на рыс. 3 відаць, што амерыканскія продажы ўзрастаюць у сакавіку, ліпені і лістападзе, а беларускія – у красавіку, кастрычніку і лістападзе. У наяўнасці несупадзенне сезонных рытмаў з прычыны розных сістэм фінансавання вытворчасці і дзяржаўнага рэгулявання эканомікі.

Разгляд вынікаў гандлю паміж краінамі па гадах сведчыць аб наяўнасці чатырох перыядаў у гандлёва-эканамічных дачыненнях Беларусі і ЗША. З 1992 па 1997 г. уплыў сезоннасці быў невялікі, а многае вызначалася праз выпадковыя чыннікі, эпизадычныя здзелкі. У 1998–2001 гг. існаваў стабіль-

<sup>1</sup> <http://www.statsoft.com>

<sup>2</sup> Мы не звяртаемся да дэталёвага аналізу паказчыкаў 1992–1996 гг., так як быў нерэгулярны характар здзелак на той час і малы аб'ём гандлю.

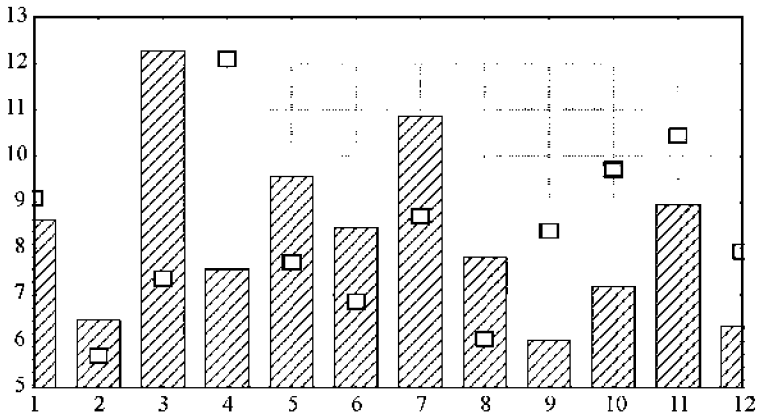


Рыс. 2. Трэндэ ў гандлі таварамі ЗША і Беларусі

\* Слупкамі пазначаны ачышчаны ад сезоннасці шэраг даных, лініяй – трэнд.  
Злева экспарт амерыканскіх тавараў.

Крыніца. Data Dissemination Branch, U.S. Census Bureau, разлікі аўтара.

ны абмен на сярэднім за амаль 15 гадоў узроўні. Ваганьняў дзеля знешніх чыннікаў не назіралася. У 2002–2003 гг. пачаліся спробы змяніць маштаб узаемадзеяння. Паспяховаць тых спроб пацверджана апошнім часам: у 2004–2006 гг. адбылося радыкальнае змяненне трэнду беларускага экспарту ў ЗША. Пры захаванні сезонных і выпадковых чыннікаў назіраецца ўстойлівы штоквартальны прырост. Гэты перыяд фактычна забяспечыў размах ваганьняў паказчыкаў гандлю (табл. 2).



Рыс. 3. Сезоннасць у гандлі таварамі ЗША і Беларусі.

Кожны месяц у працэнтах да году слупкамі пазначаны імпорт беларускіх тавараў у ЗША, прамавугольнікамі – амерыканскі экспарт у Беларусь  
Крыніца. Data Dissemination Branch, U.S. Census Bureau, разлікі аўтара.

Табліца 2

**Перыядызацыя гандлю ЗША і Беларусі\***

Перыяд	Гады
1. Удзел перыяду ў фарміраванні дысперсіі паказчыка 44,1	1992–1997
2. Удзел перыяду ў фарміраванні дысперсіі паказчыка 2,8	1998–2001
3. Удзел перыяду ў фарміраванні дысперсіі паказчыка 7,8	2002–2003
4. Удзел перыяду ў фарміраванні дысперсіі паказчыка 45,2	2004–2006

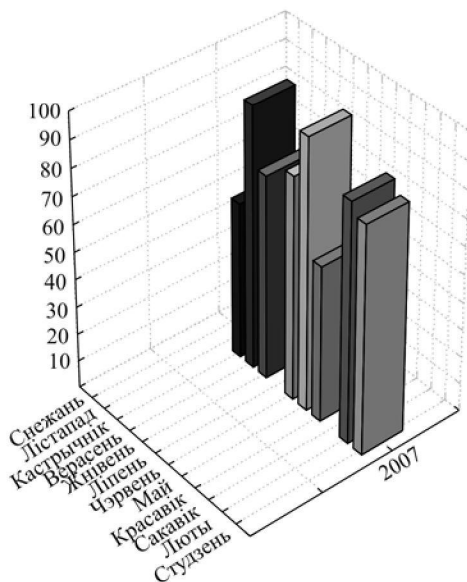
\*Крыніца. Data Dissemination Branch, U.S. Census Bureau, разлікі аўтара.

3. Прагноз.

Зразумела, што існуе пытанне захавання той тэндэнцыі і вызначэнне перыяду яе захавання ў спрыяльным для Беларусі выглядзе. Наш кароткатэрміновы прагноз пададзены на рыс. 4.

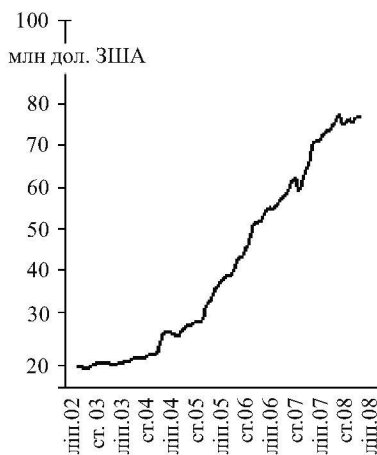
У ім мы выдалілі месяцы, прагназіраванне якіх складанае, дзеля наяўнасці значных выпадковых адхіленняў у даных мінулых перыядаў.

Пабудова сярэднятэрміновага прагнозу (рыс. 5), рэалізаваная на падставе даных, у шэрагах якіх уплыў сезонных і выпадковых ваганняў, была вык-



Рыс. 4. Кароткатэрміновы прагноз беларускага экспарту ў ЗША

Крыніца. Data Dissemination Branch, U.S. Census Bureau, разлікі аўтара.



Рыс. 5. Сярэднегэрміновы прагноз беларускага экспарту ў ЗША

Крыніца. Data Dissemination Branch, U.S. Census Bureau, разлікі аўтара.

лючана. Відавочна, што экстрапаляцыя трэнду абмяжоўвае далягляд прагнозу і яго надзейнасць у такой справе, як міжнародны гандаль. Патрэбны іншыя, нялічбавыя метады, палітычны аналіз і ўсебаковая ацэнка глабальнай сітуацыі, бо нават пры вельмі невялікіх аб'ёмах нашага гандлю яны частка ўсеагульнага працэсу. Гэта, дарэчы, дазваляе сцвярджаць, што памеры амерыканскага экспарту ў Беларусь будуць і надалей узрастаць вельмі павольна, бо іх цягне рост пакупной здольнасці спажыўцоў у нашай краіне.

**Г. А. Шмарловская**

## **ПРЯМЫЕ ИНОСТРАННЫЕ ИНВЕСТИЦИИ: ТЕНДЕНЦИИ МИГРАЦИИ И ОСОБЕННОСТИ ИХ ПРОЯВЛЕНИЯ В XXI в.**

Республика Беларусь – страна с открытой, транзитивной экономикой, обрабатывающая пути вхождения в мировое сообщество. Среди них участие в международных инвестиционных процессах.

Особая роль данного направления обусловлена тем, что экспорт и импорт как предпринимательского, так и ссудного капиталов позволяет формировать устойчивые связи с государствами-донорами, привлекать различные формы предпринимательства, новые технологии, создавать рабочие места, внедрять передовой управленческий опыт и др., в конечном итоге стимулировать экономический рост и ускорять вхождение страны в глобальную экономику.

Республика Беларусь развивается высокими темпами, испытывает потребность в значительном притоке отечественных и иностранных инвестиций и, по оценкам экспертов ЮНКТАД, относится к группе стран с высоким инвестиционным потенциалом. Это предъявляет повышенные требования к формированию инвестиционной, в том числе внешнеинвестиционной политики, определения наиболее оптимальной ее стратегии.

В связи с этим научный и практический интерес приобретают исследования тенденций развития миграции капитала, прежде всего в форме прямых иностранных инвестиций (ПИИ), а также особенностей их протекания по группам стран и регионам, которые необходимо учитывать, определяя подходы к инвестиционной политике.

Анализ статистических данных и фактологического материала, начиная с 80-х гг. XX в., периода, когда большинство развитых и развивающихся стран приступили к активной либерализации своей инвестиционной политики, позволяет выделить следующие тенденции:

1. Переориентация и сосредоточение инвестиционных потоков в развитых государствах. Это вызвано: